

Kafka v prádelně

text: Karolína Jirkalová

Mladá architektka Marcela Steinbachová je na současné architektonické scéně nepřehlédnutelná. Ne že by měla tolik realizací, ale občanské sdružení Kruh, které založila, již několik let organizuje diskuse a přednášky českých i zahraničních architektů, pořádá exkurze a vydává sborníky textů a rozhovorů.

Ke svému zatím poslednímu realizovanému projektu, Centru Franze Kafky v Praze, se Marcela Steinbachová dostala zvláštním obloukem právě přes své veřejné působení. Když asi před dvěma lety navštívil Prahu jeden z hvězdných architektů současnosti, Američan Steven Holl, organizovala pro něj Marcela Steinbachová večeri s českými architekty. Pár dní před tím navštívil Holl pražskou Společnost Franze Kafky, která zrovna uvažovala o vybudování kulturního a vzdělávacího centra. Architektku při večeri vybidl, aby se ozvala ředitelce Společnosti Franze Kafky, že by se spolu s ní na projektu centra rád podílel.

Prádelna

Kupodivu všechno skutečně vyšlo. Marcela Steinbachová se sešla s ředitelkou společnosti Markétou Mališovou, našly společnou řeč a shodly se i na vizi Centra Franze Kafky. Od městské části Praha 1 získaly za nízký nájem nevyužívanou prádelnu ze začátku 20. století ve vnitrobloku v Široké ulici. „*Ten domek byl v havarijním stavu, suterén po povodni, střechou zatékalo, stěny byly vlhké,*“ dodává Mališová. „*Podarilo se nám získat peníze od Evropské unie, takže jsme pak musely jednat velmi rychle.*“

Přizemí objektu slouží jako kanceláře, v suterénu je multifunkční sál, kde se budou konat čtení, přednášky, koncerty a další akce. Zvenčí drží jednopodlažní dům původní tvář, barvou fasády se přizpůsobil sousednímu činžovnímu domu. Za dveřmi však už žádný historismus nenajdeme.

Skrytá dramata

Krátkou vstupní chodbu oddělují od dvojice kanceláří namísto zděných příček jen dvojitě knihovny – ze strany chodby černé, z pohledu kanceláří bílé. Kvůli tepelné i zvukové izolaci je mezi knihovnami skleněná stěna. Když pohlédnete vzhůru, nad jednou stěnou-knihovnou se plazí stříbrný drak vzduchotechniky. „*Jako by zrovna probíhala proměna Řehoře Samsy v odpudivý hmyz,*“ směje se architektka. Lahůdkou je otáčivá knihovna, jejímž autorem je Steven Holl – obdélníkový výsek z jedné knihovny stěny lze otočit a vnést tak do obou stran inverzní černý nebo bílý prvek.

Místnosti jsou překvapivě světlé – kromě nově proražených oken v zadní fasádě, směřujících k Maiselově synagoze, zajišťují denní světlo také nepravidelně umístěné stropní světlíky. Jejich strohé obdélníky dramaticky kontrastují s měkkým tvaroslovím jednoduché klenby na stropě. Nápadných i skrytých dramatických okamžiků najdete v Centru Franze Kafky víc. Mezi ty prvoplánové patří kromě již zmiňované otáčivé knihovny také záchod, který je v podstatě ve skříni, nebo čajová kuchyňka zabudovaná do knihovny. Mezi ty méně nápadné pak patří například hry s různými osami, zvláštní komunikace vnějšího a vnitřního členění. Nejlepší příklad je hned ve vstupní chodbě: okno je nacpané úplně vlevo, jeho okraj se

dokonce ztrácí mezi policemi knihovny. „Rozmístění nově proražených oken v zadní fasádě vychází ze zadní fasády budovy, kde jsou okna umístěná na osu výplní,“ vysvětluje Steinbachová. „Zajímalo mě, jak se s tím vyrovná vstupní chodba, jejíž osa naopak reaguje na pozici vchodových dveří.“ Výsledkem je docela zajímavá hra, a nebo také „kafkárna“, záleží na úhlu pohledu.

Hra pokračuje i poté, co sestoupíte po schodišti do suterénu. Lehce vyvýšené pódium je lemováno knihami, které měl Kafka doma – kus po kuse knihovnu sestavil jeden německý antikvář, od něj ji koupila společnost Porsche, která ji před několika lety darovala Společnosti Franze Kafky. Pódium je tedy jakousi rekonstrukcí mentálního prostoru, ve kterém se Kafka pohyboval. Úplně jiný prostor pro setkávání, koncerty či čtení nabízí střešní terasa s vyhlídkou na zadní část Meiselovy synagogy. Na její betonové dlažbě by v budoucnu měl být reliéf židovského města před asanací.

Moderní verze starých časů

Už během příprav na rekonstrukci začalo být jasné, že obyvatelům přilehlého domu se moc nezamlouvá, že návštěvníci centra budou procházet na dvůr přes jejich chodbu. Od města se naštěstí podařilo získat ještě dvě místnosti v přízemí domu, které umožní přístup k objektu ve dvoře přímo z ulice Široká. Ale nejen to: v první části, hned po vstupu z ulice, je knihkupectví, zadní část pak slouží jako knihovna a studovna publikací, vztahujících se ke Kafkovi. Obě části jsou volně propojené, v případě potřeby je však lze oddělit mříží.

Projekt knihkupectví a knihovny už řešila Marcela Steinbachová bez Hollovy spolupráce. Podlouhlý prostor s vysokým stropem a omezeným přístupem denního světla je po obvodu lemován černými knihovny. Připomíná doupe, kam se lze ukrýt před světem a ponořit se do knih. Nejvýraznějším prvkem je otevřený ochoz ve tvaru písmene U, který zpřístupňuje knihy uložené v horních policích. Je opět v černé barvě, převážně z ocelových dílů v přiznané barevnosti oceli. Zvláštní napětí v sobě skrývá konstrukce ochozu, která je vyrobena z železné traverzy. V oblých rozích bylo třeba traverzu ohnout a tato místa jako by stále nesla stopy po síle, která na to byla vynaložena. Atmosféra knihkupectví a knihovny díky ochozu připomíná Kafkovy časy, aniž by tu byl jakýkoli historizující prvek. „Inspirací mi v tomto případě byla především Plečnikova knihovna v Lublani, ale také Labroustova v Paříži,“ říká Steinbachová. „Dnes už se snad vůbec nedělají.“

Při práci na projektu se architektka obrátila také ke Kafkovým textům: „Když jsem je četla na gymnáziu, připadaly mi temné a depresivní, teď jsem překvapivě našla i humor, polohu blízko tragikomedii. Nechtěla jsem proto, aby prostory centra působily ponuře, ambivalentní kombinace černé a bílé, kterou navrhl Holl, ke Kafkovi skvěle sedí.“

rámeček:

Marcela Steinbachová

Narodila se v roce 1975 v Praze, absolvovala architekturu na VŠUP v Praze a Školu architektury profesora Emila Prikryla na pražské AVU, kde dnes působí jako asistentka. Letos na jaře založila architektonický ateliér Skupina. Je autorkou interiérů divadla Komorní scény Aréna v Ostravě, interiérů výrobní a administrační budovy v Hodoníně či stálé sbírky Ostravského Muzea. Vyhrála soutěž na řešení nové expozice Dopravní haly Národního technického muzea. V současné době probíhá podle jejího projektu rekonstrukce

pražského kina Světozor. Je zakladatelkou a předsedkyní občanského sdružení Kruh, jehož cílem je přiblížit architekturu veřejnosti.